



УДК 711.4.01.012.

МОНУМЕНТАЛЬНО-ДЕКОРАТИВНА СКУЛЬПТУРА В СТРУКТУРІ МАЛОГО МІСТА

ЧЕРНЯВСЬКИЙ Костянтин, ГАЛАГАН Тамара
Київський національний університет технологій та дизайну, Україна

Проведене дослідження базується на системному підході, який дозволяє розглянути архітектурне середовище малих міст України з точки зору питання організації комфортного середовища, з залученням засобів середовищного дизайну, одним із яких виступає монументально-декоративна скульптура. Розглянуто взаємозв'язок монументально-декоративної скульптури з архітектурним середовищем в структурі малих міст. Визначено підходи при встановленні пам'ятника чи монумента, обумовлених містобудівною ситуацією. Проведено порівняльний аналіз складних містобудівних ситуацій, їх активність в просторово-пластичному сенсі з створенням штучного «мікроансамбля», характерного для містобудівної ситуації малих міст.

Ключові слова: малі міста України, скульптура, середовище, дизайн архітектурного середовища, творча концепція, малі архітектурні форми.

ВСТУП

Відповідно до Закону України «Про затвердження Загальнодержавної програми розвитку малих міст» статус «малого міста» мають населені пункти, чисельність населення яких не перевищує 50 тис. осіб. У малих містах мешкає близько 14% від загальної кількості населення країни та близько 20% від населення усіх міст. Такі міста посідають особливе місце в історичному розвитку України. У них формувалася національна культура, вони є основою прогресу та створення великих виробничих і містобудівних комплексів, гарантом стабільності держави і суспільства [1].

ПОСТАНОВКА ЗАВДАННЯ

Соціологічні дані свідчать про актуальність та важливість вивчення проблеми таких населених пунктів, як малі міста. Відповідно, питання уваги до малих міст, організації комфортного та естетичного середовища є нагальним та актуальним на сьогодні. В світлі виконання Закону України про декомунізацію по всій країні відбувається демонтаж тоталітарних пам'ятників, що також не можна розцінювати однобічно. Просте знесення пам'ятника без пропозицій створення чогось нового, сучасного, концептуального, є докорінною помилкою. Метою даного дослідження є



розробка наукових основ художньої організації та дизайну предметно-просторового середовища малих міст, а також запропонувати практичні рекомендації щодо їх проектування з залученням засобів монументально-декоративної скульптури.

РЕЗУЛЬТАТИ ДОСЛІДЖЕННЯ ТА ЇХ ОБГОВОРЕННЯ

У сучасних міждисциплінарних дослідженнях окреме місце займає питання організації комфортного середовища, з залученням засобів середовищного дизайну, одним із яких виступає монументально-декоративна скульптура. Ще з Радянських часів в кожному, без виключення, населеному пункті України були встановлені пам'ятники чи монументи тоталітарної епохи, які за своїми художніми якостями були не високого художнього рівня, часто це була, так звана, штамповка, хоча при цьому могли бути використані матеріали: мідь, бронза, граніт, тощо. Взаємодія архітектурного середовища та скульптури є однією з найцікавіших та глибоких проблем історії мистецтва. Побудована на глибоких ідейно-художніх та композиційних зв'язках, вона завжди породжувала високі зразки синтезу образотворчого мистецтва та архітектури, що в свою чергу, сприяло появі нових мистецьких звершень в кожному з видів мистецтв [2].

Монументально-декоративна скульптура завдяки просторово-пластичним якостям здатна сприяти формуванню індивідуального образу малого міста та є активним засобом художнього впливу на людину. Скульптура не лише насичує міське середовище, а й бере активну участь у формуванні середовища специфічною мовою, що в тісній мірі пов'язано з мовою архітектури міста, та здатна надати місту рис образності та індивідуальності.

Форми композиційних взаємозв'язків архітектури та скульптури є багатогранними. Скульптура може безпосередньо взаємодіяти з власне архітектурною формою – її об'ємом, пластикою, масою (наприклад, круга скульптура та рельєф у співвідношеннях з композицією будівлі або монументальні комплекси за участю скульптури). Взаємовідношення скульптури з архітектурою може бути й опосередкованим, таким, як зв'язок пластичних композицій з навколишнім архітектурним та природним середовищем – планувальною структурою ансамбля (міста, площі, вулиці, парку, природного ландшафту), з їх конкретними просторовими та пластичними особливостями.

Встановлення гармонійних зв'язків пам'ятників та скульптурних композицій, як одних з видів скульптури, з оточенням міста та природним середовищем, яке створює певну «атмосферу» навколо монумента, залишається в наш час однією із складних містобудівних проблем. У випадку великого міста існує декілька підходів встановлення пам'ятника, обумовлених містобудівною ситуацією, одним з яких є складні містобудівні ситуації, коли монументальність скульптурної композиції, її активність в просторово-пластичному сенсі здатна підпорядкувати собі архітектурне середовище.



В ситуації малого міста, встановлення занадто активної скульптурної композиції, в затиснутому спорудами середовищі є не виправданим, адже і планування, і містобудівна ситуація малого міста докорінно відрізняється.

Вирішенням даної проблеми може бути створення спеціального, штучного (архітектурного чи природного) тла «мікроансамбля», на якому скульптурна композиція може сприйматися повноцінно, органічно, бути в односторонньому акцентом, і зберегти риси камерності. Використання принципу «мікроансамблевості» може вдало застосовуватись архітектором, дизайнером, скульптором як у великих, так і малих містах. В сучасних умовах великого міста, площі чи майдани починають втрачати свої функції громадського організаційного простору. Під впливом міського руху, що швидко розвивається, вони перетворюються у складні транспортні розв'язки, на яких стає надзвичайно складно віднайти вдале місце для встановлення пам'ятника.

В малих містах, де густина населення та транспортні потоки ще не є критичними, та площі не забудовуються хаотично малими архітектурними формами – встановлення пам'ятника у синтезі з архітектурним середовищем залишається більш реальним. У малих містах площа може бути використана для встановлення пам'ятника чи монументу, головне чітко дотримуватись масштабності, архітектоніки, аби пам'ятник залишаючись композиційним акцентом, не затискав простір, не давив на людину. Цей принцип дозволяє чітко організовувати простір монументів, зберегти їх містобудівну самостійність, відкидаючи пряме співставлення з архітектурним середовищем.

Окрім цього, даний принцип надає можливість створити для людини в малому місті, а особливо в мегаполісі, масштабно позитивне, емоційно насичене середовище – свого роду психологічні паузи, зони відпочинку, в яких сприйняття творів мистецтва стає більш глибоким. При розвитку образних можливостей монументів, що формуються за принципом «мікроансамблевості», можна чітко виокремити два напрямки розвитку. Один з них базується на використанні архітектурних форм в якості провідної теми образно-пластичної мови (скульптура виступає в якості засобу, що підпорядковується архітектурі). У другому напрямку, навпаки, головну роль відіграє скульптура з її образотворчими можливостями [3].

ВИСНОВКИ

На відміну від радянських та пострадянських часів, коли митці свідомо відмежувалися від історії світової культури, новий етап відрізняється широтою духовної орієнтації, розширенням пошуків в області форми та переосмислення стильового надбання минулих епох. Відповідно, на сьогоднішній день, співпраця скульптури та архітектури має бути взаємодоповнюючою. В скульптурі подібне взаємозбагачення стало підвищенням уваги до монументальної форми, що дозволяє



віднайти втілення найважливіших тем сучасності, розширення композиційних засобів та інтелектуальне ускладнення самої пластичної структури, що включає суттєві закономірності сучасної архітектурної форми.

Пластика повинна ввійти в міський простір, взявши на себе активну роль при його організації. Взаємодія архітектури та скульптури продовжує сприяти формуванню монументальної мови сучасної скульптури, її декоративного мислення – якостей, без яких не може народжуватися досконалий синтез мистецтв для створення комфортного та гармонійного середовища малого міста.

ЛІТЕРАТУРА

1. Закон України Про затвердження Загальнодержавної програми розвитку малих міст (із змінами, внесеними згідно із Законом №4731-17 від 17.05.2012, ВВР. – 2013. – №15. – С.98.
2. Абизов В.А. Майдани України. Середовище. Стан, проблеми, тенденції / В.А. Абизов //Матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції КНУКіМ. – К.: КНУКіМ, 2010. – С. 4-6.
3. Чернявський К. В. Пам'ятники та монументи в структурі сучасного міста /К.В. Чернявський, О.В. Чепелик// Містобудування та територіальне планування: Наук. – техн. збірник / відпов. ред. М.М. Осетрін. – К.: КНУБА, 2014. – Вип.51. – 486 с. – С. 672-677.

CHERNYVSKY K., GALAGAN T. MONUMENTAL-DECORATIVE SCULPTURE IN THE STRUCTURE OF THE SMALL CITY

The approaches to establishing a monument or a monument caused by a city-planning situation are determined. A comparative analysis of complex city-planning situations is carried out on their activity in the spatial-plastic sense with the creation of an artificial "micro-assembly" characteristic of the town-planning situation of small cities. The area of the city for the establishment of the sculptural composition is determined, the relationship of monumental and decorative sculpture with the architectural environment in the structure of small cities for the organization of a comfortable environment, and the possibilities of providing an individual image of a small city by means of design and sculpture are considered.

Key words: *small cities of Ukraine, sculpture, environment, design of architectural environment, creative concept, small architectural forms.*